

Historický ústav

SEMINÁŘ Z DĚJIN STŘEDOVĚKU B

studijní opora pro kombinovanou formu studia v bakalářském studijním programu Historické vědy, specializace Archivnictví

PhDr. Zdeněk Beran, Ph.D.

Hradec Králové

2017

Anotace

Seminář je zaměřen na praktické seznámení s prameny a odbornou literaturou týkající se českých dějin od počátků formování středověkých teritoriálních útvarů (Sámová říše, Velká Morava) do konce vlády Přemyslovců (včetně následujících let politické nestability, tj. do roku 1310). Součástí semináře je trénink zpracování vlastního odborného textu, analýzy a interpretace pramenů, odborná diskuze a propojení probírané látky s historickou mapou.

Základní informace o kurzu

- povinný předmět, doporučený **první ročník (letní semestr)**
- počet **kreditů 2**, rozsah výuky **12 hodin** a konzultace
- podmínky udělení **zápočtu**:
  - aktivní účast v seminářích,
  - seminární práce ze zadaných okruhů témat,
  - úspěšné splnění závěrečného kolokvia (*sestává z orientace na historické mapě, diskuse nad seminární prací a rozboru zadaných ukázek z pramenů včetně jejich historického a historiografického kontextu*)

Tematický plán kurzu

1. Úvod do historiografie českého středověku
2. Sámová říše
3. Velká Morava
4. Počátky českého státu
5. Přemyslovské knížectví
6. Čechy královské
7. Vláda posledních Přemyslovců
8. Středověké město
9. Vesnice ve středověku
10. Církev v raném a vrcholném středověku
11. Počátky české šlechty
12. Přemyslovský stát a Svatá říše římská

Základní literatura

Povinná literatura

KUTNAR, František – MAREK, Jaroslav, Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví, Praha 2009, s. 19–37.

SEMOTANOVÁ, Eva a kol., Atlas českých dějin. 1. díl – do r. 1618, Praha 2004.

ŠANDERA, Martin – MUSIL, František – BERAN, Zdeněk, Dokumenty k dějinám českého středověku a raného novověku II, Hradec Králové 2010.

Doporučená literatura

SYNTÉZY A UČEBNICE

SOMMER, Petr – TŘEŠTÍK, Dušan – ŽEMLIČKA, Josef (edd.), Přemyslovci. Budování českého státu, Praha 2009.

BLÁHOVÁ, Marie – FROLÍK, Jan – PROFANTOVÁ, Naďa, Velké dějiny zemí Koruny české. Díl I. Do r. 1197, Praha – Litomyšl 1999.

VANIČEK, Vratislav, Velké dějiny zemí Koruny české. Díl II, III., Praha – Litomyšl 2000, 2002.

HOFFMANN, František, Středověké město v Čechách a na Moravě, Praha 2008.

KADLEC, Jaroslav, Přehled českých církevních dějin I, Praha 1991.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka a kol., Dějiny správy v českých zemích, Od počátku státu po současnost, Praha 2005.

JIRÁSKO, Luděk, Církevní řády a kongregace v zemích českých, Praha 1991.

FOLTÝN, Dušan – SOMMER, Petr – VLČEK, Pavel, Encyklopedie českých klášterů, Praha 2002.

HLAVÁČEK, Ivan – KAŠPAR, Jaroslav – NOVÝ, Rostislav, Vademecum pomocných věd historických, Praha 1993, 1997, 2002 atd.

PETRÁŇ, Josef a kol., Dějiny Československa I (do roku 1648), Praha 1990.

MONOGRAFIE

VÁŇA, Zdeněk, Svět dávných Slovanů, Praha 1983.

BERANOVÁ, Marie, Slované, Praha 2000.

PROFANTOVÁ, Naďa – LUTOVSKÝ, Michal, Sámova říše, Praha 1995.

TŘEŠTÍK, Dušan, Vznik Velké Moravy, Praha 2001.

TŘEŠTÍK, Dušan, Mýty kmene Čechů, Praha 2003.

PROFANTOVÁ, Naďa, Kněžna Ludmila, Praha 1996.

TŘEŠTÍK, Dušan, Počátky Přemyslovců, Praha 1997.

LUTOVSKÝ, Michal, Bratrovrah a tvůrce státu, Praha 2006.

CHARVÁT, Petr, Boleslav II., Praha 2001.

LUTOVSKÝ, Michal, Slavníkovci, mýtus českého dějepisectví, Praha 2004.

LUTOVSKÝ, Michal, Po stopách prvních Přemyslovců I–III, Praha 2006–2008.

CHARVÁT, Petr, Zrod českého státu 568–1055, Praha 2006.

SOMMER, Petr, Svatý Prokop, Praha 2007.

KALHOUS, David, České země za prvních Přemyslovců v 10.–12. století I, II, Praha 2011, 2013.

SMETÁNKA, Zdeněk, Legenda o Ostojovi, Praha 2004.

ŽEMLIČKA, Josef, Čechy v době knížecí, Praha 1997.

ŽEMLIČKA, Josef, Počátky Čech královských, Praha 2002.

ŽEMLIČKA, Josef, Století posledních Přemyslovců, Praha 1986.

ŽEMLIČKA, Josef, Přemysl Otakar I., Praha 1990.

ŽEMLIČKA, Josef, Přemysl Otakar II. Král na rozhraní věků, Praha 2011.

WIHODA, Martin, První česká království, Praha 2015.

WIHODA, Martin, Zlatá bula sicilská, Praha 2005.

KUTHAN, Jiří, Přemysl Otakar II, král železný a zlatý, Praha 1993.

JAN, Libor, Václav II. a struktura panovnické moci, Brno 2006.
 JAN, Libor, Václav II. Král na stříbrném trůnu, Praha 2015.
 CHARVÁTOVÁ, Kateřina, Václav II., Praha 2007.
 KLÁPŠTĚ, Jan, Proměny českých zemí ve středověku, Praha 2005.
 WIHODA, Martin, Markrabě Vladislav Jindřich, Brno 2007.
 DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Dana – ZELENKA, Jan a kol., Přemyslovský dvůr. Život knížat, králů a rytířů ve středověku, Praha 2014.
 ANTONÍN, Robert, Ideální panovník českého středověku. Kulturně-historická skica z dějin středověkého myšlení, Praha 2013.

Jak postupovat při samostudiu

- **každé téma je strukturováno** na oddíl obecných cílů, povinných studijních materiálů, dílčích úkolů a doplňující literatury
- **obecné cíle** tvoří základ zkoušené látky při závěrečném kolokviu
- **studijní materiály** představují číslované ukázky z níže představeného skriptu dostupného přihlášeným uživatelům na webu univerzity (<https://www.uhk.cz/cs-CZ/UHK/Header/rozsirene-vyhledavani?lidId=uhk-psberaz1>), nebo jsou přístupné na webu Centra mediévistických studií (<http://147.231.53.91/src/index.php>)
- každý studijní materiál je provázen sérií **dílčích úkolů** v podobě konkrétních otázek, jejichž zodpovězení vede k odpovědím na obecné otázky a k celkovému pochopení tématu
- ke snazšímu porozumění problematice a k prohloubení studia je ke každému tématu doporučena **doplňující literatura**, která je k dispozici v univerzitní či ve Studijní a vědecké knihovně (<https://aleph.svkhk.cz/F?RN=470571217>)

1. Úvod do historiografie českého středověku

OBECNÉ CÍLE

1. *Seznámit se základními žánry a díly českého středověkého dějepisectví do počátku 14. století.*
2. *Zadat samostudium rekonstrukčních map v: SEMOTANOVÁ, Eva a kol., Atlas českých dějin. 1. díl – do r. 1618, Praha 2004 (**zadání bude specifikováno v semináři**).*
3. *Seznámit se strukturou skriptu: ŠANDERA, Martin – MUSIL, František – BERAN, Zdeněk, Dokumenty k dějinám českého středověku a raného novověku II, Hradec Králové 2010.*

STUDIJNÍ MATERIÁLY

KUTNAR, František – MAREK, Jaroslav, Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví, Praha 2009, s. 19–37.

SEMOTANOVÁ, Eva a kol., Atlas českých dějin. 1. díl – do r. 1618, Praha 2004.

ŠANDERA, Martin – MUSIL, František – BERAN, Zdeněk, Dokumenty k dějinám českého středověku a raného novověku II, Hradec Králové 2010, s. 3–10, 196–226.

DÍLČÍ ÚKOLY

Každá ukázka ve skriptu je opatřena krátkým regestem (výtahem), stručným historickým komentářem a poznámkou o příslušných vědeckých edicích. Podrobné informace k těmto edicím je pak možno dohledat ve skriptu na s. 196–226.

Pozor!!! Ke kolokviu je třeba nastudovat nejen vlastní pramenné texty, ale také tyto doprovodné informace.

2. Sámova říše

OBECNÉ CÍLE

1. *Analyzovat studovaný text a seznámit se se základní literaturou k tématu.*

STUDIJNÍ MATERIÁLY

1. 623–631: Zprávy Fredegarovy kroniky o Sámově říši

DÍLČÍ ÚKOLY

1. *Identifikujte typ pramene a zvažte jeho výpovědní hodnotu.*
2. *Identifikujte dílčí pojmy, osoby a etnika: Avaři X Hunové (?), Vinidové, kagan, Dagobert, Austrasie, Langobardi, Alemani, Durynsko, Srbové.*
3. *Na základě doplňující literatury zvažte možnou polohu Vogastisburku.*

DOPLŇUJÍCÍ LITERATURA

VÁŇA, Zdeněk, Svět dávných Slovanů, Praha 1983.

BERANOVÁ, Marie, Slované, Praha 2000.

PROFANTOVÁ, Naďa – LUTOVSKÝ, Michal, Sámova říše, Praha 1995.

3. Velká Morava

OBECNÉ CÍLE

1. *Analyzovat studované texty a seznámit se se základní literaturou k tématu.*

STUDIJNÍ MATERIÁLY

2. 845–874: Ukázky z Análů fuldských především o vpádech franských vojsk na Moravu a do Čech
3. 880: Bula papeže Jana VIII. pro knížete Svatopluka „Industriae tuae“ schvalující činnost arcibiskupa Metoděje

DÍLČÍ ÚKOLY

1. *Určete typ pramene, zvažte jeho výpovědní hodnotu a autorství.*
2. *V ukázce z Análů fuldských barevně vyznačte zmínky týkající se Moravy vs. Čech.*
3. *Vyhledejte v Análech fuldských zmínky o českých knížatech.*
4. *Vyhledejte v Análech fuldských pravděpodobné popisy hradiska u Mikulčic.*
5. *Stručně vyjádřete obsahové jádro buly Industriae tuae.*
6. *Vysvětlete konsekvence plynoucí z přijetí územního celku do bezprostřední papežské ochrany.*
7. *Jak byla stanovena role latiny v bohoslužebném řádu Velké Moravy a jak tomu bylo v případě staroslověnštiny?*

DOPLŇUJÍCÍ LITERATURA

CHARVÁT, Petr, Zrod českého státu 568–1055, Praha 2006.

SOMMER, Petr – TŘEŠTÍK, Dušan – ŽEMLIČKA, Josef (edd.), Přemyslovci. Budování českého státu, Praha 2009.

TŘEŠTÍK, Dušan, Vznik Velké Moravy, Praha 2001.

4. Počátky českého státu

OBECNÉ CÍLE

1. Analyzovat studovaný text a seznámit se se základní literaturou k tématu.

STUDIJNÍ MATERIÁLY

4. Bez data: Libušino proroctví, Kosmova kronika

Cca pol. 10. stol.: První staroslověnská legenda o sv. Václavu

„...Zpychli pak mužové čeští a povstali proti sobě, neboť kníže jejich byl mlád. Bylo mu totiž osmnáct let, když zemřel jeho otec. A když dorostl a rozumu nabyt i bratr jeho, tehdy ďábel vešel do srdce zlých jeho rádců, jako kdysi do Jidáše. Neboť jest psáno: „Každý kdo povstává proti pánu svému, podobá se Jidáši.“ Ti tedy namluvili Václavovi pravice: „Boleslav chce tě zabít, dohodnuv se s matkou a se svými muži.“ Psi zlí, kteří navedli Václava, aby vyhnal svou matku bez viny. Václav však, pochopiv, co je bázeň boží, pamatoval na slova apoštola řkoucího: „Cti otce svého i matku svou“ a „Milovati budeš bližního svého jako sebe samého“ a chtěje vyplniti všechnu spravedlnost boží, přivedl nazpět svou matku, velmi plakal a kál se, řka: „Pane Bože, nepokládej mi toto za hřích.“

[...]

Když nastalo ráno, zvonili na jitřní. Václav uslyšev zvon pravil: „Sláva tobě, Pane, že ses mi dal dožítí tohoto jitra.“ A vstav šel na jitřní. Boleslav jej dostihl v bráně. Václav se ohlédl a pravil: „Včera byls nám dobrým pánem.“ K Boleslavovu uchu se však přiklonil ďábel a rozvrátil jeho srdce, že tasil meč a odvětil: „Tak ti chci být lepším.“ A udeřil jej mečem po hlavě. Václav se obrátil a řekl: „Co tě to napadlo?“ A uchopiv ho srazil a padl nad ním a řekl: „To ti Bůh, bratře.“ Tuža přispěchal a udeřil jej do ruky. Václav pustil bratra a běžel ke chrámu. Tu dva ďáblové, Čsta a Tira, ubili jej ve vratech chrámových. Hněvysa pak přiběhl a probodl mu žebra mečem. I vypustil ducha svého, řka: „V ruce tvé, Pane, odevzdávám ducha svého.“

Staroslověnské legendy českého původu, edd. E. Bláhová – V. Konzal, Praha 1976.

Poslední třetina 10. stol.: Gumpoldův život Václava knížete českého

turnalem laudesque matutinales modesta intentans auscultacione, post plurimas oraciones domum lassissimis membris aliquantum somno reficiendis divertitur. Rubente iam primum aurora, execrabili memoria scribendus Boleslaus, viri sancti germanus, perversitatis auctor, quae prius arma contra innocentem latenter commoverit non inmemor, specu quo latuit, more lupino, cum ex adverso agnum furtive lacerandum irruit, ipse cum aliquot sequacibus huic sceleri comparibus furibunde progressus, et mucrone succinctus, viro simplici media via obvius restitit. Quem sanctus ipse mitissima inter salutando benignitate ita alloquitur: Ave, frater dilecte! grates immensae dilectioni tuae a nobis sint relatae, quia honorifice disposito heri convivio bene nobis et satis iucunde¹⁾ ministrasti. Tam dulci pessimus ille non respondens allocutioni, sed extracto cicius ense, in sancti capitis verticem, ut fortius valet, percutiens, ait: Melius hodie tibi praeparavero convivium! Sed ferro resiliente et nec vulneris tandem signum annotante, geminatur ictus. Quo nihilo magis laedente, tercio ferire cum velit, una cum extenso ictu ensis manu terribitis militis excidit. Quem statim sanctus Vencezlaus per capulum surripiens et supra scelerosum fratris iam inermis verticem manu librans: Vidisne, inquit, o funeste? Verti in te posset tuae crudelitatis exitium. En! unde prohibeor fraterni sanguinis fieri effusor? Sed nolo, de manu mea ultimo examine sanguis, o frater, tuus quaeratur in me. Recipe gladium, matura supplicium; quae sunt agenda ne differas in longum! Resumpto iterum frater impius ferro, altum quasi vinci metuens clamat, in auxilium sui socios vocat, se quasi coactum et a fratris impetu prius laesum repugnare simulat. Mox socii magno clamore vocati accurrunt, causam quasi sceleris inscii de tumultu quaerunt, domini sui fervidam sentiunt iram. Eoque iam tunc sceleris auctore quarta vice sacrum caput per ictum saltim confringente, omnes simul armis irruunt, certatim membra lanceis gladiisque perfodiunt. Corpus sauciatum humi prosternitur semivivum. Crebrescunt iterum iterumque saevae gladiatorum percussiones; san-

slušnou vroucností vykonal a po mnohém modlení domů se odebral, aby údy zemdlené spánkem poněkud občerstvil. Sotva zarděly se raní červánky, Boleslav zlořečenou pamětí znamenavý, muže svatého vlastní bratr, původce převrácenosti, nezapomínaje, jaké zbraně dříve proti nevinnému tajně byl pozvedl, z doupěte, v němž se skryl, jako vlk, když se zadu beránka napadá, aby jej kradmo roztrhal, sám s několika soudruhy, kteří k ohavnosti té dobře se hodili, zuřivě vyrazil, a dykou jsa opásán, muži prostému u prostřed cesty vstříc se postavil. Jehož muž svatý klidně a dobrotivě pozdravil a takto oslovil: Zdráv buď, bratře milý, budiž od nás vzdán dík nekonečný tvoji laskavosti, že jsi včera hody počestné vystrojil a nám dobře a dosti příjemně posloužil. K tak sladkému oslovení ničemník onen neodpovídaje, vytasil rychle meč, tal, jak silně mohl, do temene hlavy svaté, řka: Lepší ti dnes hody připravím! Když pak meč se odrazil, ani znamení poranění nenaznačiv, opětoval ránu. Když i ta o nic více neranila, a po třetí když chtěl uhodit, jakmile byl meč na ránu rozpřažen, vypadl z ruky poděšenému bojovníku. Svatý Václav ihned meč za jilec uchopil a máchaje jím nad ohavnou hlavou bratra již bezbranného, vece: Vidiš, ubohý! K tobě by mohla vrátiti se záhuba tvé ukrutnosti. Aj, co mně překáží, abych se stal prolévatelem krve bratrovy? Ale nechci, aby při posledním soudu krev tvá, bratře, na mně pohledávána byla z ruky mé. Vezma meč, urychlí čin ohavný; co jest činiti, na dlouho neodkládej! Chopiv se opět meče bratr bezbožný, křičel hlasitě, jako by přemoženu býti se obával, volal soudruhy sobě na pomoc, děláje, jako by dříve od bratra útokem raněn a k obraně přinucen byl. Brzy přiběhnou zavolání druhové s velkým křikem, ptají se po příčině shonu, jako by o ohavnosti nevěděli a poctívají rozháraného hněvu pána svého. Když pak původce ohavnosti po čtvrté hlavu svatou ranou aspoň prorazil, vyřítí se všickni najednou se zbraněmi a o závod pikami a meči údy probodají. Tělo poraněné na zem položeno položivé. Přibývá opět a opět divého meči probodání; krev nevinná prolévá se; tělo beze vši poskvrny kus po kusu jako od psů roztrháno. Duše nejsvětější, mukami

¹⁾ abunde 3.

DÍLČÍ ÚKOLY

1. *Určete typ pramene a zvažte jeho výpovědní hodnotu.*
2. *Co tvořilo klíčové prvky Kosmovy zprávy o „Libušině proroctví“?*
3. *Porovnejte zprávu o zabití sv. Václava v tzv. první staroslověnské legendě o sv. Václavu s Gumpoldovým životem Václava knížete českého.*

DOPLŇUJÍCÍ LITERATURA

BLÁHOVÁ, Marie – FROLÍK, Jan – PROFANTOVÁ, Naďa, Velké dějiny zemí Koruny české. Díl I. Do r. 1197, Praha – Litomyšl 1999.

CHARVÁT, Petr, Zrod českého státu 568–1055, Praha 2006.

KALHOUS, David, České země za prvních Přemyslovců v 10.–12. století I, II, Praha 2011, 2013.

LUTOVSKÝ, Michal, Bratrovrah a tvůrce státu, Praha 2006.

LUTOVSKÝ, Michal, Po stopách prvních Přemyslovců I–III, Praha 2006–2008.

LUTOVSKÝ, Michal, Slavníkovci, mýtus českého dějepisectví, Praha 2004.

PROFANTOVÁ, Naďa, Kněžna Ludmila, Praha 1996.

SOMMER, Petr – TŘEŠTÍK, Dušan – ŽEMLIČKA, Josef (edd.), Přemyslovci. Budování českého státu, Praha 2009.

TŘEŠTÍK, Dušan, Mýty kmene Čechů, Praha 2003.

TŘEŠTÍK, Dušan, Počátky Přemyslovců, Praha 1997.

5. Přemyslovské knížectví

OBECNÉ CÍLE

1. *Analyzovat studovaný text a seznámit se se základní literaturou k tématu.*

STUDIJNÍ MATERIÁLY

5. 1039: Břetislavova statuta

DÍLČÍ ÚKOLY

1. *Určete typ pramene, zvažte jeho výpovědní hodnotu (časový rozdíl mezi popisovanou dobou a časem pořízení zprávy) a určete jeho historický kontext.*
2. *Vypracujte seznam základních ustanovení obsažených v Břetislavových dekretech a porovnejte je s úsilím sv. Vojtěcha.*
3. *Vysvětlete pojmy: kanonický řád (právo), arcikněz, Kainův úděl, biřic.*
4. *O jaký soudní proces se jedná při zmínkách o „žhavém železe“ a „popřísežné vodě“?*

DOPLŇUJÍCÍ LITERATURA

BLÁHOVÁ, Marie – FROLÍK, Jan – PROFANTOVÁ, Naďa, Velké dějiny zemí Koruny české. Díl I. Do r. 1197, Praha – Litomyšl 1999.

CHARVÁT, Petr, Zrod českého státu 568–1055, Praha 2006.

KALHOUS, David, České země za prvních Přemyslovců v 10.–12. století I, II, Praha 2011, 2013.

LUTOVSKÝ, Michal, Po stopách prvních Přemyslovců I–III, Praha 2006–2008.

SOMMER, Petr, Svatý Prokop, Praha 2007.

SOMMER, Petr – TŘEŠTÍK, Dušan – ŽEMLIČKA, Josef (edd.), Přemyslovci. Budování českého státu, Praha 2009.

TŘEŠTÍK, Dušan, Počátky Přemyslovců, Praha 1997.

ŽEMLIČKA, Josef, Čechy v době knížecí, Praha 1997.

6. Čechy královské

OBEZNÉ CÍLE

1. *Analýzovat studovaný text a seznámit se se základní literaturou k tématu.*

STUDIJNÍ MATERIÁLY

10. 1189–1191: Ukázka ze Statut Konrádových

DÍLČÍ ÚKOLY

1. *Určete typ pramene a způsob jeho dochování, zvažte jeho výpovědní hodnotu a určete jeho historický kontext.*
2. *Vypracujte seznam základních ustanovení obsažených ve Konrádových statutech.*
3. *Interpretujte pramen v kontextu přechodu od benefičiární k pozemkové šlechtě.*
4. *Vysvětlete pojmy: župan, komorník, urození muži, „soud vody“.*

DOPLŇUJÍCÍ LITERATURA

ANTONÍN, Robert, Ideální panovník českého středověku. Kulturně-historická skica z dějin středověkého myšlení, Praha 2013.

DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Dana – ZELENKA, Jan a kol., Přemyslovský dvůr. Život knížat, králů a rytířů ve středověku, Praha 2014.

VANIČEK, Vratislav, Velké dějiny zemí Koruny české. Díl II., Praha – Litomyšl 2002.

WIHODA, Martin, Markrabě Vladislav Jindřich, Brno 2007.

WIHODA, Martin, První česká království, Praha 2015.

ŽEMLIČKA, Josef, Počátky Čech královských, Praha 2002.

7. Vláda posledních Přemyslovců

OBECNÉ CÍLE

1. *Analyzovat studovaný text a seznámit se se základní literaturou k tématu.*

STUDIJNÍ MATERIÁLY

11. 1212: Zlatá bula sicilská římského krále pozdějšího císaře Fridricha II. pro českého krále Přemysla Otakara I.
14. Konec června–začátek července 1307: Počátek instituce královských věnných měst

DÍLČÍ ÚKOLY

1. *Klasifikujte prameny a zasadte je do historického kontextu (v Čechách i v rámci Svaté říše římské).*
2. *Na základě textu: HLAVÁČEK, Ivan – KAŠPAR, Jaroslav – NOVÝ, Rostislav, Vademecum pomocných věd historických, kap. DIPLOMATIKA popište strukturu listiny.*
3. *Co je obsahem narace?*
4. *Co je dispozičním jádrem listiny?*
5. *Charakterizujte okruh svědků listiny.*
6. *Vysvětlete pojmy indikce a protonotář.*
7. *Shrňte obsahové jádro zprávy Petra Žitavského o počátcích evropsky unikátní instituce českých královských věnných měst.*
8. *Zjistěte si základní informace o roli zbraslavského kláštera na počátku 14. století.*

DOPLŇUJÍCÍ LITERATURA

ANTONÍN, Robert, Ideální panovník českého středověku. Kulturně-historická skica z dějin středověkého myšlení, Praha 2013.

DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Dana – ZELENKA, Jan a kol., Přemyslovský dvůr. Život knížat, králů a rytířů ve středověku, Praha 2014.

HLAVÁČEK, Ivan – KAŠPAR, Jaroslav – NOVÝ, Rostislav, Vademecum pomocných věd historických, Praha 1993, 1997, 2002 atd.

CHARVÁTOVÁ, Kateřina, Václav II., Praha 2007.

JAN, Libor, Václav II. a struktura panovnické moci, Brno 2006.

JAN, Libor, Václav II. Král na stříbrném trůnu, Praha 2015.

KUTHAN, Jiří, Přemysl Otakar II, král železný a zlatý, Praha 1993.

VANIČEK, Vratislav, Velké dějiny zemí Koruny české. Díl II, III., Praha – Litomyšl 2000, 2002.

WIHODA, Martin, Zlatá bula sicilská, Praha 2005.

ŽEMLIČKA, Josef, Přemysl Otakar I., Praha 1990.

ŽEMLIČKA, Josef, Přemysl Otakar II. Král na rozhraní věků, Praha 2011.

ŽEMLIČKA, Josef, Století posledních Přemyslovců, Praha 1986.

8. Středověké město

OBECNÉ CÍLE

1. *Analyzovat studované texty a seznámit se se základní literaturou k tématu.*

STUDIJNÍ MATERIÁLY

12. 1225: Listina s první písemnou zprávou o Hradci (Králové) jako formujícím se městě
13. 1259: Privilegium Litomyšle z roku 1259
18. 1320, 1364: Privilegia města Dobrušky
25. 1359–1361: Zápisy v městských knihách

DÍLČÍ ÚKOLY

1. *Charakterizujte prameny a zasadte je do historického kontextu.*
2. *Jakým způsobem byla vztažena práva královských měst na Litomyšl v majetku premonstrátů?*
3. *Vysvětlete pojmy: držení (držba), popluží, služebnost, donace, konvent, hřivna, centněř.*

DOPLŇUJÍCÍ LITERATURA

HLAVÁČEK, Ivan – KAŠPAR, Jaroslav – NOVÝ, Rostislav, Vademecum pomocných věd historických, Praha 1993, 1997, 2002 atd.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka a kol., Dějiny správy v českých zemích, Od počátku státu po současnost, Praha 2005.

HOFFMANN, František, Středověké město v Čechách a na Moravě, Praha 2008.

SOMMER, Petr – TŘEŠTÍK, Dušan – ŽEMLIČKA, Josef (edd.), Přemyslovci. Budování českého státu, Praha 2009.

VANIČEK, Vratislav, Velké dějiny zemí Koruny české. Díl II, III., Praha – Litomyšl 2000, 2002.

9. Vesnice ve středověku

OBECNÉ CÍLE

1. *Analyzovat studované texty a seznámit se se základní literaturou k tématu.*

STUDIJNÍ MATERIÁLY

24. 1358: Převezení vesnice na německé právo
27. 1390–1414: Ukázky z urbářů

DÍLČÍ ÚKOLY

1. *Charakterizujte příslušné prameny a zasadte je do historického kontextu.*
2. *Vysvětlete na příslušném prameni podstatu tzv. německého práva.*
3. *Vysvětlete pojmy: arha (podací), lán, korec, podýmnné, masné krámy.*
4. *Kdy byly obvyklé termíny odvodu poddanských dávek vrchnosti?*
5. *Vysvětlete rozdíl mezi „úrokem“ a „královskou berní“.*
6. *Vysvětlete účel vedení urbářů a představte jejich možné formy.*

DOPLŇUJÍCÍ LITERATURA

BLÁHOVÁ, Marie – FROLÍK, Jan – PROFANTOVÁ, Naďa, Velké dějiny zemí Koruny české. Díl I. Do r. 1197, Praha – Litomyšl 1999.

HLAVÁČEK, Ivan – KAŠPAR, Jaroslav – NOVÝ, Rostislav, Vademecum pomocných věd historických, Praha 1993, 1997, 2002 atd.

KALHOUS, David, České země za prvních Přemyslovců v 10.–12. století I, II, Praha 2011, 2013.

KLÁPŠTĚ, Jan, Proměny českých zemí ve středověku, Praha 2005.

SMETÁNKA, Zdeněk, Legenda o Ostojoji, Praha 2004.

SOMMER, Petr – TŘEŠTÍK, Dušan – ŽEMLIČKA, Josef (edd.), Přemyslovci. Budování českého státu, Praha 2009.

VANIČEK, Vratislav, Velké dějiny zemí Koruny české. Díl II, III., Praha – Litomyšl 2000, 2002.

ŽEMLIČKA, Josef, Čechy v době knížecí, Praha 1997.

10. Církev v raném a vrcholném středověku

OBECNÉ CÍLE

1. *Analyzovat studované texty a seznámit se se základní literaturou k tématu.*

STUDIJNÍ MATERIÁLY

20. 1344: Papež Kliment VI. povyšuje pražské biskupství na arcibiskupství
22. 1354: Ukázka z Libri confirmationum
26. 1361: Ukázka z Libri erectionum

DÍLČÍ ÚKOLY

1. *Charakterizujte příslušné prameny a zasadte je do historického kontextu.*
2. *Jaký je obsah narace listiny z roku 1344?*
3. *Co je obsaženo v její dispozici listiny? K jaké změně došlo v Litomyšli?*
4. *Načrtněte obecnou strukturu zápisů do konfirmačních knih.*
5. *Jaké byly obvyklé důvody změny plebána v konfirmačních knihách?*
6. *Vysvětlete pojmy: metropolitní církev, sufragán, diecéze, kapitula.*

DOPLŇUJÍCÍ LITERATURA

- BLÁHOVÁ, Marie – FROLÍK, Jan – PROFANTOVÁ, Naďa, Velké dějiny zemí Koruny české. Díl I. Do r. 1197, Praha – Litomyšl 1999.
- FOLTÝN, Dušan – SOMMER, Petr – VLČEK, Pavel, Encyklopedie českých klášterů, Praha 2002.
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka a kol., Dějiny správy v českých zemích, Od počátku státu po současnost, Praha 2005.
- JIRÁSKO, Luděk, Církevní řády a kongregace v zemích českých, Praha 1991.
- KADLEC, Jaroslav, Přehled českých církevních dějin I, Praha 1991.
- SOMMER, Petr, Svatý Prokop, Praha 2007.
- SOMMER, Petr – TŘEŠTÍK, Dušan – ŽEMLIČKA, Josef (edd.), Přemyslovci. Budování českého státu, Praha 2009.
- VANIČEK, Vratislav, Velké dějiny zemí Koruny české. Díl II, III., Praha – Litomyšl 2000, 2002.

11. Počátky české šlechty

OBECNÉ CÍLE

1. *Analyzovat studované texty a seznámit se se základní literaturou k tématu.*

STUDIJNÍ MATERIÁLY

16. 1318: Jeden z nejstarších zachovalých zápisů v deskách zemských – knihy půhonné
17. 1320, únor: Nejstarší zachovalý zápis v zemských deskách – knihy trhové

DÍLČÍ ÚKOLY

1. *Charakterizujte desky zemské jako pramen, doplňte si jejich klasifikaci a určete instituci původce a právní okruh, k němuž se vztahovaly.*

DOPLŇUJÍCÍ LITERATURA

ANTONÍN, Robert, Ideální panovník českého středověku. Kulturně-historická skica z dějin středověkého myšlení, Praha 2013.

DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Dana – ZELENKA, Jan a kol., Přemyslovský dvůr. Život knížat, králů a rytířů ve středověku, Praha 2014.

HLAVÁČEK, Ivan – KAŠPAR, Jaroslav – NOVÝ, Rostislav, Vademecum pomocných věd historických, Praha 1993, 1997, 2002 atd.

JAN, Libor, Václav II. Král na stříbrném trůnu, Praha 2015.

SOMMER, Petr – TŘEŠTÍK, Dušan – ŽEMLIČKA, Josef (edd.), Přemyslovci. Budování českého státu, Praha 2009.

VANIČEK, Vratislav, Velké dějiny zemí Koruny české. Díl II, III., Praha – Litomyšl 2000, 2002.

WIHODA, Martin, První česká království, Praha 2015.

WIHODA, Martin, Zlatá bula sicilská, Praha 2005.

ŽEMLIČKA, Josef, Počátky Čech královských, Praha 2002.

ŽEMLIČKA, Josef, Století posledních Přemyslovců, Praha 1986.

ŽEMLIČKA, Josef, Přemysl Otakar I., Praha 1990.

ŽEMLIČKA, Josef, Přemysl Otakar II. Král na rozhraní věků, Praha 2011.

12. Přemyslovský stát a Svatá říše římská

OBECNÉ CÍLE

1. *Analyzovat studované texty a seznámit se se základní literaturou k tématu.*

STUDIJNÍ MATERIÁLY

6. 1086: Kosmas o velké církevní synodě v Mohuči, udělení královského titulu Vratislavovi II. a o údajné zakládací listině pražského biskupství
8. 1158: List císaře Fridricha I. Barbarossy o udělení královské hodnosti českému knížeti Vladislavovi II.
11. 1212: Zlatá bula sicilská římského krále pozdějšího císaře Fridricha II. pro českého krále Přemysla Otakara I.

DÍLČÍ ÚKOLY

1. *Porovnejte a charakterizujte uvedené prameny.*
2. *Zasaďte je do historického kontextu zvláště do osy vztahů mezi českým státem a Svatou říší římskou.*
3. *S jakým záměrem byly do Kosmovy kroniky vloženy údaje o údajném rozsahu pražské diecéze (tj. privilegium sv. Vojtěcha)?*
4. *Čím bylo vyjádřeno povýšení českých vládců na krále?*
5. *Kde a kým došlo k prvním korunovacím českých králů?*
6. *Jakým způsobem upravovala vztah Čech, českého státu a českého panovníka Zlatá bula sicilská?*
7. *Vysvětlete pojmy: indikce, kalendy.*

DOPLŇUJÍCÍ LITERATURA

- BLÁHOVÁ, Marie – FROLÍK, Jan – PROFANTOVÁ, Naďa, Velké dějiny zemí Koruny české. Díl I. Do r. 1197, Praha – Litomyšl 1999.
- CHARVÁT, Petr, Zrod českého státu 568–1055, Praha 2006.
- JAN, Libor, Václav II. Král na stříbrném trůnu, Praha 2015.
- KALHOUS, David, České země za prvních Přemyslovců v 10.–12. století I, II, Praha 2011, 2013.
- SOMMER, Petr – TŘEŠTÍK, Dušan – ŽEMLIČKA, Josef (edd.), Přemyslovci. Budování českého státu, Praha 2009.
- VANIČEK, Vratislav, Velké dějiny zemí Koruny české. Díl II, III., Praha – Litomyšl 2000, 2002.
- WIHODA, Martin, První česká království, Praha 2015.
- WIHODA, Martin, Zlatá bula sicilská, Praha 2005.

ŽEMLIČKA, Josef, Počátky Čech královských, Praha 2002.

ŽEMLIČKA, Josef, Století posledních Přemyslovců, Praha 1986.

ŽEMLIČKA, Josef, Přemysl Otakar I., Praha 1990.

ŽEMLIČKA, Josef, Přemysl Otakar II. Král na rozhraní věků, Praha 2011.